

Oppivelvollisuuslain muutokset 1.8.2022

489/12.00.00/2022

Sivistyslautakunta 16.08.2022 § 161

Perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetään siitä, milloin oppivelvollisuutta tulee suorittaa perusopetuslaissa tarkoitetussa lasten perusopetuksessa. Lähtökohtana on, että oppivelvollinen lapsi osallistuu perusopetuslaissa tarkoitettuun perusopetukseen sinä kalenterivuonna päättyvän lukuvuoden loppuun asti, jonka aikana hän täyttää 17 vuotta. Käytännössä oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa loppuu kevätlukukauden päättyessä sinä vuonna, kun oppilas täyttää 17 vuotta. Tämän ajankohdan jälkeisen oppivelvollisuuden suorittamisesta säädetään oppivelvollisuuslaissa. Aikaisemman oppivelvollisuuslain (2020) 5 §:n 3 momentin mukaan oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen tai muuhun oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. 1.8.2022 voimaan tulleen lakimuutoksen mukaan (oppivelvollisuuslaki 4§ 2. mom) oppivelvollisuutta voi suorittaa myös perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitetussa perusopetuksessa.

Perusopetuksen valtionosuusrahoitus muodostuu valtionvarainministeriön hallinnoimasta peruspalvelujen valtionosuudesta ja esi- ja perusopetuksen kotikuntakorvauksista sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimasta opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudesta. Perusopetuslaissa säädetyn kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvaa perusopetusta rahoitetaan peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän kautta. Perusopetuslain 26 §:n mukaiseen perusopetukseen valtionosuus määräytyy kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 38 §:n mukaisena kotikuntakorvauksena. Kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoitus perustuu kunnan ikäluokkien asukasmääriin ja ikäluokkien asukasta kohti määrättyihin perushintoihin sekä kunnan olosuhteisiin perustuviin lisäyksiin ja lisäosiin. Kotikuntakorvaus määräytyy kunnan esi- ja perusopetuksen laskennallisten kustannusten perusteella erikseen 6, 7—12 ja 13—15-vuotiaiden sekä 16-vuotiaiden osalta. Kotikuntakorvausta ei ole määritelty 17-vuotiaiden osalta, koska kunnilla ei ole lasten perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta tälle ikäluokalle. Oppivelvollisuuslain mukaan kunnilla on kuitenkin velvollisuus huolehtia oppivelvollisuuden suorittamisesta 18 ikävuoteen asti.

Aikuisten perusopetuksen rahoituksesta säädetään puolestaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa. Rahoitus määräytyy kurssimäärän ja kurssia kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella. Aikuisten perusopetuksen järjestäminen on kunnalle vapaaehtoinen tehtävä, eikä kunta tarvitse siihen erillistä lupaa. Lisäksi yksityiset perusopetuksen järjestäjät voivat järjestää aikuisten perusopetusta, jos niille on myönnetty aikuisten perusopetuksen järjestämislupa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on saanut uuden oppivelvollisuuslain voimaantulon jälkeen useita yhteydenottoja liittyen siihen, että lasten perusopetuksessa jatkamista ei katsota hyväksyttäväksi oppivelvollisuuden suoritusmuodoksi 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten osalta. Yhteydenottojen perusteella tämä oppivelvollisuuslain linjaus on koettu eräissä tilanteissa ongelmalliseksi. Yhteydenottojen perusteella on selvinnyt, että ennen oppivelvollisuuden laajentamista kunnat ovat yksittäistapauksissa harkinnan perusteella mahdollistaneet perusopetuksen oppimäärän suorittamisen loppuun lasten perusopetuksessa myös 17 ikävuotta täyttäneille, vaikka lasten perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta näiden osalta ei ole ollutkaan. Varsinkin oppivelvolliset, joiden perusopetuksen suorittaminen on alkanut muita ikäisiään myöhemmin, esimerkiksi Suomeen muuttamisen vuoksi, eivät välttämättä ehdi suorittaa perusopetusta säädetyssä ajassa. Perusopetuksen suorittaminen on voinut pitkittyä myös vakavan sairauden tai haasteellisen elämäntilanteen vuoksi. Mahdollisuutta on käytetty erityisesti silloin, jos perusopetuksen oppimäärästä on puuttunut vain vähäinen määrä suorituksia taikka siirtymistä perusopetuksen jälkeiseen muuhun koulutukseen ei ole pidetty oppilaan valmiuksien tai elämäntilanteen vuoksi tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona. Lisäksi tätä mahdollisuutta on käytetty koulukodeissa järjestettävässä perusopetuksessa.

Lakimuutosta varten tehdyssä selvityksessä johtopäätöksenä todetaan kyselyn ja haastattelujen perusteella näyttävän siltä, että opetuksen järjestäjällä tulisi olla nykyistä enemmän joustoa ja harkinnanvaraisuutta oppivelvollisen opintopolun järjestämisessä. Oppivelvollisten taustat ja tilanteet ovat keskenään niin erilaisia, ettei yhdellä kaavalla pystytä vastaamaan kaikkien tarpeisiin. Kuitenkin kaikki selvityksessä mukana olleet ovat yhtä mieltä siitä, että niillä oppivelvollisilla, jotka eivät ole saaneet peruskoulun oppimäärää suoritettua 17 vuotta täytettyään, tulisi olla oikeus jäädä lasten perusopetuksen puolelle 18-vuotiaaksi saakka, jos se nähdään tarpeelliseksi. Tämä jatkuvuus nähdään erittäin tärkeäksi varsinkin silloin, jos oppivelvollisella on erityisen tuen tarpeita tai hän on muuten haastavassa elämäntilanteessa. Osa selvityksessä mukana olleista näkee, että oppivelvollisella tulee olla subjektiivinen oikeus jatkaa lasten perusopetuksessa, kun taas osan mielestä tätä oikeutta ei tarvita automaattisesti kaikille. Selvityksessä kiinnitettiin huomiota myös siihen, että aikuisten perusopetuksesta erityinen tuki puuttuu tällä hetkellä. Suurimman osan mielestä opetuksen järjestäjällä tulisi olla oikeus käyttää harkintaa tilanteissa sekä huomioida oppilaan kokonaistilanne ja erityisen tuen tarve. Lasten perusopetuksessa jatkamiseen ei myönnetä erillistä valtionrahoitusta.

Perusopetuslakiin on lisätty 1.8.2022 voimaan tuleva säännös lapsen edun ensisijaisuudesta (laki 163/2022). Perusopetuslain uuden 3 a §:n mukaan perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Myös perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on korostettu julkisen vallan velvollisuutta päätöksenteossaan harkita lapsen etua tapaus- ja tilannekohtaisesti yksittäisen lapsen kannalta. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan hallintoviranomaisten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etuja. Myös

vammaisyleissopimuksen mukaan kaikissa vammaisia lapsia koskevissa toiminnoissa on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu.

Mäntsälässä jää ilman perusopetuksen päättötodistusta vuosittain yksittäisiä oppilaita.

(Valmistelija / lisätietoja: opetuspäällikkö Janne Mäkinen, sähköposti janne.makinen(@)mantsala.fi ja tukipalveluiden erityisasiantuntija Taru Kuparinen, sähköposti taru.kuparinen(@)mantsala.fi)

Palvelualuejohtajan päätösehdotus:

Sivistyslautakunta päättää, että Mäntsälässä päättötodistukseen johtavaa opetusta voidaan antaa 17 vuotta täyttäneelle ilman päättötodistusta olevalle oppilaalle perusopetuksessa tai Mäntsälän lukiossa. Opetuksen antaminen edellä mainitulle oppilaalle 18-vuotiaaksi asti edellyttää tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Päätöksen oppivelvollisuuden suorittamispaikasta tekee toimintasäännössä määritelty viranhaltija.

Päätös: Sivistyslautakunta päätti hyväksyä esityksen.